

Yalova Termal Kaplıcaları'nın Rekreasyon ve Turizm Amaçlı Kullanımının Ekonomik Değerinin Seyahat Maliyeti Yöntemi İle Tespit Edilmesi¹

Determination of the economic value of recreational and tourism use value of the Yalova Thermal Spring via travel cost method

Nur Belkayalı, Nevin Akpınar*

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara

Öz: Günümüzde rekreasyon ve turizm kaynaklarında sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için akılcı planlama ve yönetim çalışmaları doğrultusunda alternatifler geliştirilmektedir. Bu alternatifler ve planlama-yönetim yaklaşımları alanın özelliklerine, ekonomik değerine ve kullanıcı tercihlerine göre belirlenmektedir. Alan kullanım tiplerinin, değişimlerin, planlama ve yönetim yaklaşımlarının alana kattığı değeri belirlemek bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Yalova Termal Kaplıcaları doğal kaynaklarıyla, rekreasyon ve turizm etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği ayrıcalıklı potansiyel alanlardan birisidir. Bu makale; araştırma alanı olarak seçilen Yalova Termal Kaplıcaları'ndan, rekreasyon ve turizm amaçlarıyla yararlanmanın seyahat maliyeti yöntemi ile ekonomik değerinin belirlenmesi, elde edilen yararlanma değerlerinin yapılan yatırım tutarlarıyla karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır. Söz konusu amaçları gerçekleştirmek için; öncelikle izlenen yöntemle ilgili olarak Yalova Termal Kaplıcaları'nda 154 anket uygulaması gerçekleştirilmiş ve SPSS 15.0 programına veriler girilerek çalışmanın veri tabanı oluşturulmuştur. Daha sonra, Seyahat Maliyet Yöntemi için gerekli istatistiksel analizler yapılmış ve rekreasyonel ve turizm amaçlı kullanım değeri belirlenmiştir. Rekreasyon ve turizm taleplerini etkileyen değişkenler tespit edilmiş, ayrıca Yalova Termal Kaplıcaları'na gelen ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özellikleri arasındaki farklar da irdelenmiştir. Yapılan analizler sonunda; araştırma konusu Yalova Termal Kaplıcaları için, Seyahat Maliyeti Yöntemine göre, 1.239.014.400 TL/yıl tüketici rantı değeri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Rekreasyon, Seyahat Maliyeti Yöntemi, Turist Tercihleri, Yalova Termal Kaplıcaları

Abstract: Nowadays, for supplying the sustainability in recreation and tourism issues, alternative tourism and recreation types were developed in the rational land use planning concept. These alternatives and planning-managing approaches derived from land properties, economic value of the area and user preferences. In this respect, determining the use value due to land use alternatives, changes, planning-managing approaches is quite important. The Yalova Thermal Spring with its natural values is one of the distinguished potential areas where recreation and tourism activities can be carried out. Due to the features of the Yalova Thermal Spring, a research has been undertaken with the aims of determining the recreational and tourism use value of Yalova Thermal Spring, comparing use values with the total investment. 154 survey were conducted in the Yalova Thermal Spring as part of the research. Then, the data was entered into the computer using SPSS 15.0 statistical program to create a database for the statistical analysis. After that, the recreational and tourism use values for the Yalova Thermal Spring were calculated by doing necessary statistical analysis for Travel Cost Method. The effective variables on the recreational and tourism demands of the Yalova Thermal Spring were determined. Lastly, socio-economic, cultural and demographic differences between visitors were investigated. As a result of the study, according to Travel Cost Method the annual consumer surplus value 1.239.014.400 TL/year was estimated for Yalova Thermal Spring.

Keywords: Tourism, Recreation, Travel Cost Method, Tourist Preferences, Yalova Thermal Spring

* İletişim yazarı: N. Akpınar, e-posta: nevin.akpinar@agri.ankara.edu.tr

1. Giriş

Doğal ve kültürel kaynakların ekonomik değerinin tahmin edilmesinde temel amaç, kaynakların rasyonel kullanımıyla sağlanacak faydanın değerinin belirlenmesidir. Çevre unsurlarının mevcut ve gelecekteki faydalarının dikkate alınmasını sağlayan bu değer tespiti, çevrenin rasyonel kullanımına yönelik politik kararların alınmasında da yol gösterici olmaktadır.

Bazı doğal ve kültürel alanlar ve kaynaklar gibi parasal değeri olmayan varlıklara ekonomik değer biçmek üzere son 30 yıl içinde bazı yöntemler geliştirilmiş bulunmaktadır. Bu yöntemler, doğrudan ve dolaylı yöntemler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Dolaylı yöntemler, ekonomik göstergelerin seyrini izleyerek bunların değişik çevresel unsurlar bakımından ifade ettiği değeri belirleme esasına dayanmaktadır. Doğrudan yöntemler ise, potansiyel bir pazar varsayımından kaçınmakta ve karşılıklı görüşme ve anket yoluyla bireylerin çevresel emtialara yönelik tercihlerini ifade etmelerini sağlamaktadır. Doğrudan yöntemlerden en yaygın kullanılanı Koşullu Değerlendirme Yöntemi, dolaylı yöntemlerden en yaygın kullanılanları ise Seyahat Maliyeti Yöntemi ve Hedonik Fiyatlandırma Yöntemidir (Ortaçesme ve diğ., 1999).

Bu makale kapsamında; Yalova'da yer alan Yalova Termal Kaplıcaları'nın turistik ve rekreasyonel kullanımının ekonomik değeri, dolaylı yöntemlerden seyahat maliyeti yöntemiyle belirlenmeye çalışılmıştır.

Yalova Termal Kaplıcaları, gerek doğal-kültürel kaynak ve peyzaj değerleri açısından gerek de rekreasyonel ve turistik kullanım değeri açısından ayrıcalıklı bir potansiyele sahiptir. Bu çalışmayla, Yalova Termal Kaplıcaları'na gelen ziyaretçilerin sosyo-ekonomik, kültürel ve demografik özellikleri arasındaki farkların irdelemesi yapılarak, doğal kaynaklara ekonomik değer tespit ederken bu unsurların etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca çalışmanın temel amacı araştırma alanı olarak seçilen Yalova Termal Kaplıcaları'nın rekreasyon ve turizm amacıyla kullanımının ekonomik değerinin belirlenmesi, elde edilen kullanım değerlerinin alana yapılan yatırım tutarlarıyla karşılaştırılmasıdır. Bu sayede elde edilen sonuçların, çevresel maliyetlerinin de içine katıldığı fayda-maliyet analizlerine yol gösterici olmasının yanı sıra, koruma alanlarına ilişkin politikaların oluşturulmasında da önemli rol oynayacağı düşünülmektedir.

Kalkınmakta olan ve göreceli olarak fazla tahribe uğramamış bir doğaya sahip ülkemizde de bu tür çalışmaların yapılması ve yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.

2. Seyahat Maliyeti Yöntemi

Seyahat Maliyeti Yöntemi (SMY), daha çok rekreasyonel faaliyetler amacıyla kullanılan doğal alanların kullanım değerini (use value) saptamada yaygın olarak kullanılmaktadır. Yöntemin ilk uygulaması, 1930'lu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri Milli Parklar Servisi için Harold Hotelling tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, ziyaret edilen alanlardaki rekreatif faaliyetlerin ekonomik değerini hesaplamak için ziyaretçilerin bu faaliyet için yaptıkları harcamaları kullanmıştır. Bu yaklaşım daha sonra "Seyahat Maliyeti Yöntemi" adı ile Clawson ve Knetsch tarafından geliştirilmiştir (Tisdell 1991).

SMY'nin varsayımı; bireyin, ikamet ettiği yerden bir rekreasyon alanına ulaşım için yapmış olduğu toplam harcamaların, onun bu alan için ödemeye razı olduğu para miktarını yansıttığıdır. Yöntemde tek karar değişkeni olarak belirli bir alana yapılan ziyaret sayısı kabul edilmektedir. Buna göre yapılan harcamalar bir yılda yapılan ziyaret sayısı arasında ilişki kurularak, rekreasyon alanındaki tüketici rantı hesaplanabilmektedir. Söz konusu verileri elde etmek için alanı ziyaret edenlerin geldikleri yerleşim yerlerini ve rekreasyon alanına olan uzaklıklarını belirlemek üzere yüz yüze görüşme ya da posta yolu ile bir anketin yapılması gerekmektedir (McConnell, 1985).

SMY, doğal veya çevresel kaynağı fiili olarak kullanmayan bireylerin tayin edebilecekleri değerleri tahmin edememektedir (Hanley vd., 1997; Bateman ve Turner, 1993; Georgiou vd., 1997; Kula, 1994).

SMY esas olarak tüketici davranışına dayanmaktadır. Burada amaç, bazı sınırlamalar çerçevesinde fayda fonksiyonunun maksimizasyonudur. Fayda fonksiyonunun kabulleri, ziyaret sayısı ve çevresel malların ve alandaki hizmetlerin kalitesidir.

Bu uygulama sadece belirli bir alan için söz konusudur. Yani talep fonksiyonu hesapları ve emtianın değerlendirilmesi, sadece belirli bir alana hitap eder. Bununla birlikte, yöntem farklı alanları da analiz etmek için kullanılmaktadır. Kullanılan bağımsız değişkenler arasında seyahatin maliyeti, alanda yapılan harcamalar, giriş ücretleri, alanda pazarlanan mallarının fiyatları, zamanın fırsat maliyeti, alanın uzaklığı ve ziyaretçilerin gözünde rekreasyon alanının kalitesi yer alabilmektedir.

Seyahat Maliyeti Yöntemi fonksiyonu; alana olan talep ile yapılan harcamalar arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Söz konusu fonksiyon aşağıdaki şekilde ifade edilebilmektedir (Iamtrakul ve diğ., 2005):

$$v=f(c,x)$$

Formülde;

V: alana yapılan seyahat sayısı,

C: ziyaretlerin maliyetini,

X: diğer değişkenlerin tümünü ifade etmektedir.

Seyahat Maliyeti Yöntemi iki farklı şekilde uygulanmaktadır:

Bölgesel Seyahat Maliyeti Yöntemi (Zonal Travel Cost Method - ZTCM)

Bireysel Seyahat Maliyeti Yöntemi (Individual Travel Cost Method - ITCM)

Bölgesel SMY'de bağımlı değişken olarak, bir rekreasyon alanına belirli bir bölgeden yapılan ziyaretlerin oranı kullanılmaktadır. Bir başka deyişle, belirli bir bölgeden yapılan ziyaretlerin, bu bölgenin nüfusuna bölünmesiyle elde edilen orandır. Bireysel SMY'de ise, bireyin bir rekreasyon alanına belirli bir zaman sürecinde yaptığı ziyaretlerin sayısı bağımlı değişken olmaktadır. Bireysel SMY'de bölge ortalamaları yerine, bireysel veriler kullanılmaktadır (Bowker ve Leeworthy, 1998).

Toplam Seyahat Maliyeti (TSM), ziyaretçilerin ulaşım için yaptıkları harcamalar, ulaşım için harcanan zamanın ve rekreasyon alanında harcanan zamanın fırsat maliyetlerinin toplamı şeklinde ifade edilmektedir.

Yolculukta Harcanan Zamanın Fırsat Maliyeti ve Rekreasyon Alanında Harcanan Zamanın Fırsat Maliyeti talep edilen açık hava rekreasyonun değerinin belirlenmesinde seyahat maliyetinin kendisi kadar, ulaşım için gerekli zamanın ekonomik değerinin de önemli olduğu, yapılan araştırmalarda genel kabul görmektedir (Pak, 2003). Fakat rekreasyon alanına ulaşım için harcanan zamanın fırsat maliyetinin, TSM'ye katılması konusunda genel bir anlaşma olmasına rağmen, ulaşım zamanının maliyeti belirsiz kalmaktadır (Randall, 1994). Yani, zamanın fırsat maliyetinin nasıl hesaplanacağı konusunda, henüz çok belirgin bir uzlaşma söz konusu değildir.

3. Materyal ve Yöntem

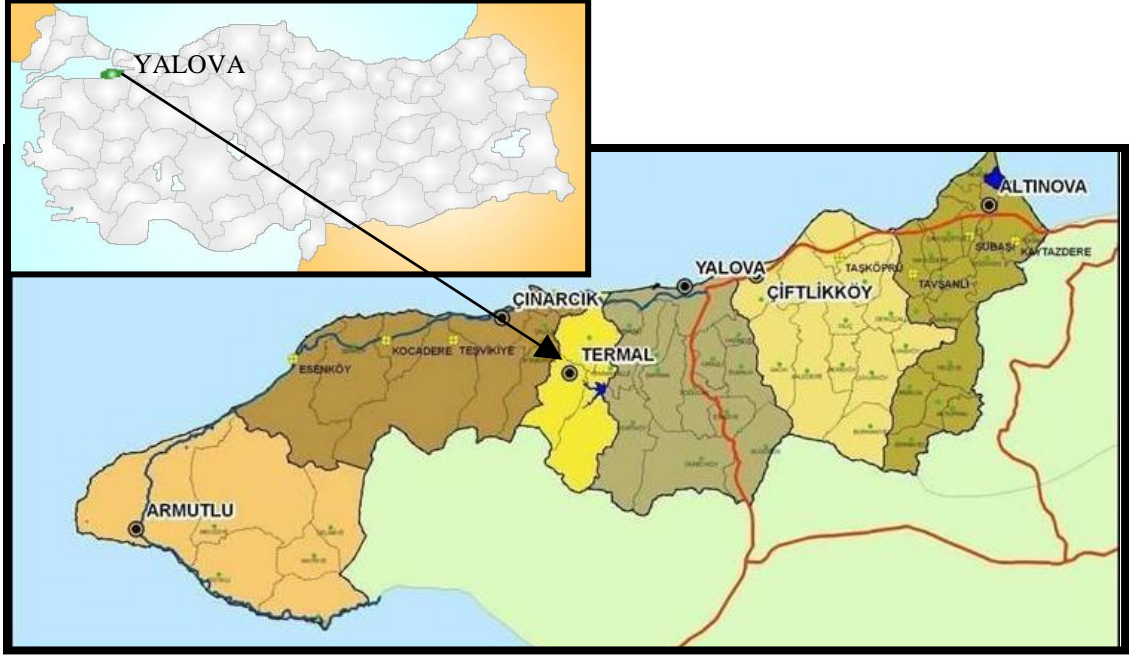
3.1. Materyal

Araştırma alanını Yalova Termal Kaplıcaları oluşturmaktadır. Alana ilişkin bilgiler, plan kararları, uygulama çalışmaları, projeler, ulusal ve uluslar arası yayınlar, raporlar, istatistikler, yöntemle ilişkin çalışmalar ve literatürler, arazide yapılan incelemelerden elde edilen tespitler, fotoğraflar, video filmler, slaytlar araştırmada materyal olarak kullanılmıştır. Alana ilişkin çalışmanın ana materyalini basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen ziyaretçiler ile yapılan yüz yüze anket çalışmalarından elde edilecek veriler oluşturmuştur.

Araştırmada gerek ziyaretçilerin sosyo-ekonomik özelliklerinin saptanması, gerekse alanın rekreasyonel ve turizm amaçlı kullanım değerinin ortaya konulabilmesi için; 154 adet seyahat maliyeti yöntemine ilişkin anket yerinde ve yüz yüze yapılmış olup, bu anketlerden elde edilen bilgiler temel materyal olarak değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırma Alanı

İnceleme alanı olan Termal ilçesi, Türkiye'nin kuzeybatısında (Şekil 1), Marmara Bölgesi'nin güneydoğu kesiminde bulunan Yalova iline bağlıdır ve İlin güneybatısında yer alır (Göçmez, 2005).

Şekil 1. Termal ilçesi lokasyon haritası
Kaynak: Anonim (2007b).

Yalova Termal Kaplıcaları, İstanbul'a 112 km. uzaklıkta olup, 3750 dönüm orman içindeki doğal, arkeolojik ve tarihi sit alanı içinde konumlanmıştır (Göçmez, 2005). Yalova Termal Kaplıcaları, 1. dereceden doğal, arkeolojik ve tarihi sit alanıdır.

Yalova Termal Turizm Merkezi 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca "Turizm Merkezi" ilan edilmiş ve bu karar 06.09.1993 tarih ve 17804 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Turizm Merkezi alan büyüklüğü 90 ha.'dır (Anonim, 2007 a).

3.3. Yöntem

Doğal kaynakların parasal değerlerinin tespiti konusunda geliştirilen yöntemlerden en yaygın kullanılanlarından biri Seyahat Maliyeti Yöntemidir. Bu amaçla bu çalışmada çalışma alanının rekreasyonel ve turizm amaçlı kullanım değerinin tespiti için bu yöntem kullanılmıştır. Daha önceki çalışmaların sonuçları incelendiğinde bireysel seyahat maliyeti yönteminin daha sağlıklı sonuç verdiği belirlenmiştir. Ayrıca alana çok farklı bölgelerden, ülkelerden turist gelmesi nedeniyle bölgesel seyahat maliyeti yönteminin kullanılmasında bölgeleme yapılmasının oldukça zor olacağı düşünülmüş ve çalışmada bireysel seyahat maliyeti yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada ilk olarak Yalova Termal Kaplıcaları'na ilişkin bilgiler Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan temin edilmiştir. Alanın özellikleri ve ziyaretçiler hakkında ayrıntılı bilgilerin toplanmasından sonra çalışmada uygulanacak yöntemle ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Yalova Termal Kaplıcaları'nın seyahat maliyeti yöntemine göre değer tespitinde, alanın özelliklerine ve literatür çalışmalarına bağlı olarak bağımsız ve bağımlı değişkenler belirlenmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında seyahat maliyeti yöntemine ilişkin anket çalışmaları yapılmıştır.

17-20 Temmuz 2008 tarihlerinde alanda arazi çalışması yapılmış, yerel yönetimle ve Yalova Termal Kaplıcaları İşletme Müdürlüğü'ndeki yetkililerle yüz yüze görüşmeler yapılmış, yapılması

düşünülen yatırımlara ve alana ilişkin bilgiler alınmıştır. Seyahat maliyeti yöntemine ilişkin anket çalışması sürecinde uygulanan anketlerin hedef kitlesi, Yalova Termal Kaplıcaları'nın 18 yaş üzerindeki ziyaretçileri olmuştur. Anketler yerli ve yabancı ziyaretçilere Türkçe ve İngilizce olmak üzere 2 farklı dilde uygulanmıştır. Uygulanan anket sayıları ve dilleri yerli ve yabancı turistlerin 2007 yılında Yalova İline geliş oranlarına göre belirlenmiştir. Anketler özellikle gönüllü olan turistlere uygulanmış bu bağlamda daha sağlıklı cevaplar alınacağı düşünülmüştür.

Anket verileri SPSS 15.0 for Windows programı kullanılarak sayısal hale getirilmiş ve veri tabanı oluşturulmuştur. Bundan sonraki aşamada veriler analiz edilmiştir. 154 anketin tümü kullanılarak, Yalova Termal Kaplıcaları'nı ziyaret edenlerin sosyo-ekonomik yapısı ve ziyaretleri ile ilgili özellikler, tablolar halinde özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

Bu çalışmada, zamanın fırsat maliyetinin hesaplanmasında Cesario'nun saatlik ücret oranlarının 1/3'ünün esas alınması önerisi kabul edilmiştir (Pak, 2003).

Yapılan çalışmaları takiben; Yalova Termal Kaplıcaları'nın Talep Fonksiyon Modeli oluşturulmuştur. Yapılan fonksiyon testleri ve önceki çalışmaların ışığında, hesaplayıcı olarak yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilmiştir. Bu modele göre, bir ziyaretçinin Yalova Termal Kaplıcaları'na yaptığı ziyaret sayısını belirleyen değişkenler olarak, seyahat harcamaları, konaklama dışı harcamalar (hediye, yeme-içme vb.), ziyaretçilerin yaşı, yerleşim yeri uzaklığı değişkenleri tespit edilmiştir. Talep fonksiyonunun belirlenmesinden sonra yine yarı logaritmik fonksiyon tipi esas alınarak Yalova Termal Kaplıcaları'nın bireysel tüketici rantı hesaplanmıştır. Hesaplanan bu bireysel tüketici rantı değerlerinin, alanı bir yılda ziyaret edenlerin sayısı (397.120 kişi²) ile çarpılması sonucunda toplam tüketici rantı bulunmuştur. Bu rant miktarı, Yalova Termal Kaplıcaları'nın bir yıllık Toplam Rekreasyonel Kullanım Değerini ifade etmektedir.

4. Bulgular

Yalova Termal Kaplıcaları'nın Talep Modeli aşağıdaki gibidir:

$$V_{ig}=f(C_{ig}, L_{ig}, E_{ig}, A_i, e_{ig})$$

Formülde;

V_{ig} : i bireyinin Yalova Termal Kaplıcaları'na yaptığı ziyaret sayısını,

C_{ig} : i bireyinin Yalova Termal Kaplıcaları'na ulaşmak için yaptığı harcamaları (zamanın değeri dahil),

L_{ig} : i bireyinin Yalova Termal Kaplıcaları'nda harcadığı konaklama dışı masrafları,

E_{ig} : i bireyinin Yalova Termal Kaplıcaları'na geldiği yerleşim yerinin uzaklığı,

A_i : i bireyinin yaşını,

e_{ig} : Hata payını göstermektedir.

Çalışmada talep modelinin oluşturulmasında ve tüketici rantının hesaplanmasında yarı logaritmik fonksiyon tipi seçilmiştir. Yarı logaritmik fonksiyon tipi kullanılarak elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 1. Model Özeti

Model	R değeri	R ² değeri	Düz.R ² değeri	Std. hata	Durbin-Watson
1	.493(a)	.243	.222	1,512	1.726

Regresyon analizi bulgularına göre, tüketici rantı değerini belirlemek amacıyla yapılan basit regresyon analizi için seçilen yarı logaritmik fonksiyon tipi, 0.01 düzeyinde önemli bulunmuştur (Çizelge 2).

Çizelge 2. **Varyans Analizi**

Model	Kar. Top.	Ser. Der.	Kareler ort.	F değeri	Önem düzeyi	
1	Regresyon	109.162	4	27.290	11.934	.000(a)
	Kalıntı	340.734	149	2.287		
	Total	449.896	153			

Model değişkenlerden elde edilen sonuçlar, seyahat maliyeti yöntemi uygulamalarındaki teorik beklentilerle uyumludur. Yerleşim yeri uzaklığı değişkeninin negatif(-) β değeri alması, yerleşim yeri uzaklığı ile bir yılda yapılan ziyaret sayısı arasında ters ilişki olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle yerleşim yeri uzaklaştıkça, ziyaret sayısı azalmaktadır (Çizelge 3).

Çizelge 3. **Katsayılar**

Model	Katsayılar				Önem düz.
	β	Stand. hata	t Değ.		
1	Sabit	1.556	.401	3.879	.000
	Toplam seyahat maliyeti	-.001	.000	-3.746	.000
	Yaş	.038	.009	4.037	.000
	Konaklama dışı harcama	.000	.000	-2.166	.032
	Yerleşim yeri uzaklığı	-.002	.001	-3.104	.002

İncelenen bağımsız değişkenlerden elde edilen sonuçlar istatistiksel anlamda önem düzeyleri bakımından değerlendirildiğinde, konaklama dışı harcamaların 0.05 düzeyinde, diğer değişkenlerin 0.01 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Seyahat masrafları, yerleşim yeri uzaklığı, yaş ve konaklama dışı harcama değişkenleri ankete katılan kişilerin Yalova Termal Kaplıcaları'nı ziyaret sayılarındaki değişimin sadece %24'lük bir kısmını açıklamaktadır. Modelin tümüyle anlamlılığı için yapılan F testi sonucunda model %12 düzeyinde tümüyle istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Çizelge 1).

Tüketici rantının hesaplanmasında, önce bireysel tüketici rantının hesabı yapılmıştır. Yarı logaritmik fonksiyon tipi için tüketici rantı aşağıdaki gibidir:

Tüketici Rantı

$$TR_{YL} = q / -\beta_{YL}$$

TR: Bireysel tüketici rantı

q: Bireylerin bir yılda yaptığı ziyaretlerin ortalamasını göstermektedir.

β : Talep fonksiyonunun eğimi (harcama katsayısı)

Formüldeki q değeri, ekonomik analize katılan 154 ziyaretçinin bir yılda Yalova Termal Kaplıcaları'na yapmış oldukları ziyaretler toplamının ortalamasıdır. Bu değer 3,12'dir. Bu değer tüketici rantı formülünde yerine konulursa, bireysel tüketici rantı:

$$TR_{YL} = 3,12 / -(-0.001)$$

$$TR_{YL} = 3.120 \text{ TL olarak bulunmaktadır.}$$

Hesaplanan bireysel tüketici rantı değerinin, Yalova Termal Kaplıcaları'nı bir yılda ziyaret edenlerin toplam sayısı ile çarpılması sonucu, toplam tüketici rantı değeri elde edilmiştir. Sağlık Bakanlığı Yalova Termal İşletme İdaresi'nin 2007 yılı verilerine göre Yalova Termal Kaplıcaları'nı bir yılda ziyaret edenlerin sayısı 397.120 kişidir. Buna göre toplam tüketici rantı:

$$TTR = TR \times 397.120$$

$$= 3.120 \times 397.120$$

$$= 1.239.014.400 \text{ TL/yıl olmaktadır.}$$

SMY kapsamında, tüm bu sonuçların ışığında yapılan analizler sonucu bireysel tüketici rantı 3.120 TL, toplam tüketici rantı 1.239.014.400 TL/yıl olarak bulunmuştur. Hesaplanan TTR değeri,

Yalova Termal Kaplıcaları'nın bir yıllık rekreasyonel kullanım değerine karşılık gelmektedir.

Yalova Termal Kaplıcaları İşletme Müdürlüğü'nden alınan verilere göre 2007 yılında Yalova Termal Kaplıcaları'na yapılan yatırım tutarı 1.000.000 TL'dir. Oysa alandan turizm ve rekreasyonel amaçlı elde edilen kullanım değeri 1.239.014.400 TL/yıl'dır. Elde edilen bu değerle daha büyük yatırımların finanse edilmesi mümkün olabilecektir.

5. Tartışma ve Sonuç

Rekreasyonel amaçlarla kullanılan doğal alanların topluma sağladığı sosyal faydanın değerini belirlemeyi amaçlayan ekonomik değerlendirme çalışmaları, birçok ülkede uzun yıllardan beri yapılmaktadır. Bu tip çalışmalardan elde edilen sonuçlar, doğal alanların korunması ya da yatırım amaçlı kullanımı yönünde kamu yöneticilerine yol gösterici olabilmektedir.

Ekonomik değerlendirme yöntemleriyle doğal alanlara ilişkin olarak ortaya konulan rakamsal değerler, fayda-maliyet analizlerinde göz önüne alınması gereken kesin değerler olmamakta, sadece karar vericilerin yönlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Ülkemizde bu değerlerin ekonomik anlamda kıymetlendirilmesine yönelik çalışmaların da artırılması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu makalenin amacı; Yalova Termal Kaplıcaları'nın rekreasyonel ve turizm bakımından sahip olduğu ekonomik değeri saptamak ve alanda yeni yapılacak yatırımlara yol gösterici olmak, alanın korunması gerekliliğini vurgulamaktır.

Özellikle yerli turistler tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilen bir yer olması dolayısıyla Yalova Termal Kaplıcaları'nın ülkemiz açısından yüksek bir varolma değerine sahip olduğu şüphesizdir.

Araştırmada, alandan sağlanan ekonomik faydanın belirlenmesi için doğal alanların sundukları rekreasyon olanaklarının ekonomik değerinin belirlenmesinde yaygın olarak kullanılan Seyahat Maliyeti Yöntemi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen Talep Modeli'nin istatistiksel test sonuçları, diğer ülkelerde aynı yöntem kullanılarak yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Alana gelen ziyaretçilerin 30-50 yaş grubunda yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Ziyaretçiler orta gelir düzeyine sahiptir. Eğitim durumları incelendiğinde %85 ziyaretçinin üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Ziyaretçilerin %46.1'i alana gezi için gelirken, %38.3'ü dinlenme amacıyla gelmektedir. Sağlık amacıyla ziyaretçilerin %13.0'ı alana gelmektedir. Alanın özellikle sağlık turizmi için önemli kaynaklara sahip olmasına rağmen yeterli ilgiyi görmemesinin sebepleri incelenmelidir.

Alana gelenlerin %53.3'ü 3 seferden fazla gelmiştir. Gününbirlik ya da kısa süreli ziyaretler söz konusudur. Bunun konaklama ücretlerinin fazla olmasından ve alana gelenlerin daha çok yakın çevreden gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yerli ve yabancı ziyaretçilerin alanda kalış süreleri ile tüketici rantı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Ziyaretçilerin seyahat maliyetleri incelendiğinde %52,6'sının 200 TL seyahat masrafi yaptıkları belirlenmiştir. Ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun alana yakın mesafelerden gelmeleri seyahat harcamalarının düşük olmasına sebep olmuştur. Alanda yapılan harcamalar (konaklama ve ulaşım hariç) 100 TL'den azdır. Bunun sebebi alanda harcama yapmayı gerektirecek yeterli nitelik ve kalitede kullanımın bulunmamasıdır. Alana gelenlerin çoğunluğunun gününbirlik gelmesi ise yapılan harcama tutarının az olmasına neden olmaktadır. Özellikle toplu taşıma araçlarını kullanarak alana gelenler, ulaşım ve diğer harcamalar için toplam 100 TL'den az harcama yapmaktadır.

Alana gelenlerin % 71.4' ünün memnuniyet düzeyleri yeterlidir. Ancak alana getirilecek yeni kullanımların memnuniyet düzeyini artıracığı düşünülmektedir. Özellikle genç ve çocukların zaman geçirebilecekleri kullanımlar alanda bulunmamaktadır. Bu durum ise alana gelen yaş grubunda sınırlamaya neden olmaktadır.

Seyahat Maliyeti Yöntemine göre yapılan hesaplamalar sonucunda Yalova Termal Kaplıcaları'nın rekreasyonel ve turizm amaçlı kullanım değeri 1.239.014.400 TL/yıl olarak

bulunmuştur. 2007 yılı işletme geliri 5.500.000 TL olduğu işletme müdürlüğü verilerinden tespit edilmiştir. Bu rakamlar işletmenin yeterli verimlilikte, gerçek değerinde çalışmadığını göstermektedir. Ayrıca 2007 yılında alana 1.000.000 TL yatırım yapıldığı düşünüldüğünde, Termal Kaplıca'dan elde edilecek kullanım değeriyle daha büyük yatırımlar yapılabilir.

Alan sahip olduğu doğal kaynaklar sayesinde termal turizme uygun bir yöredir. Ayrıca alanın sahip olduğu doğal ve tarihi yapıda görülmeye değer özelliktedir. Bu alanların planlanarak, uygun tesislerin yapılması ile turizm gelişebilecek, alanın kullanım süresi arttırılabilecektir.

Alanın sahip olduğu kaynakların doğru kullanılması, koruma kullanma dengesinin iyi kurulması gerekmektedir. Özellikle alana büyük değer katan su kaynağının iyi korunması, kirletici unsurlara karşı gerekli hassasiyetin gösterilerek gerekli önlemlerin alınması zorunludur.

Sonuç olarak, Yalova Termal Kaplıcaları'nın rekreasyonel ve turizm amaçlı kullanım değerinin artırılması ve alanın layık olduğu kullanım şekli ve potansiyeli ile kullanılması için gerekli düzenlemeler yapılmalı, önlemler alınmalıdır. Ayrıca, eşsiz doğal ve kültürel özelliklere sahip olan ve önemli bir termal turizm merkezi niteliğindeki Yalova Termal Kaplıcaları'nın ülke turizmi ve ülke ekonomisi açısından taşıdığı büyük önem dikkate alınarak, bölgeye yapılacak yatırımlarda alanın turizm ve rekreasyon amaçlı kullanımının ekonomik değeri kesinlikle göz ardı edilmemelidir.

Notlar

1. Bu makale Prof.Dr. Nevin AKPINAR'ın danışmanlığındaki Nur BELKAYALI'nın doktora tez çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.
2. Yalova Termal Kaplıcaları'na 2007 yılında 397.120 ziyaretçinin biletle giriş yaptığı tespit edilmiştir (Anonim, 2008). Bu rakam Yalova Termal Kaplıcaları içinde bulunan banyolara ve otellere giriş sayısını kapsamaktadır.

Referanslar

- Anonim (2007 a) *İllere Göre Termal Turizm, Yalova Termal Kaplıcaları Yatırım Olanakları*, (<http://www.kulturturizm.gov.tr>, 24.04.2007).
- Anonim. (2007 b) *1/25.000 Ölçekli Yalova İli Çevre Düzeni Planı*, Yalova Valiliği, Yalova.
- Anonim. (2008) *Yalova Termal Kaplıcaları İşletme Müdürlüğü 2008 Yılı Yatırım Tutarları*, Yalova Termal Kaplıcaları İşletme Müdürlüğü.
- Bateman, I.J., Turner, R.K. (1993) *Valuation of the Environment, Methods and Techniques: Revealed Preference Methods*, In R.K. Turner Sustainable Environmental Economics and Management, Bellhaven Pres, London.
- Bowker, J.M., Leeworthy, V.R. (1998) "Accounting for ethnicity in recreational demand: a flexible count data approach", *Journal of Leisure Research*, 1,64-78.
- Georgiou, S. (1997) Whittington, D., Pearce, D., Moran, D., *Economic Values and the Developing World*, Edward Elgar Publishing Limited, UK.
- Göçmez, D. (2005) *Jeolojik Faktörlerin Kentsel Planlamaya Etkisi: Yalova Termal Yerleşmesi Örneği*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Planlama Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Hanley, N., Shogren, J.F., White, B. (1997) *Environmental Economics in Theory and Practice*, Macmillan Ltd., UK.
- Iamtrakul, P., Teknomo, K. and Hokao, K. (2005) "Public park valuation using travel cost method", *Proceedings of the Eastern Asia Society for Transportation Studies*, Vol. 5, 1249 – 1264.
- Kula, E. (1994) *Economics of Natural Resources, the Environment and Policies*. Chapman & Hall Press, UK, 377.
- McConnel, K.E. (1985) *The Economics of outdoor recreation, handbook of natural resources and energy economics*, Volume II, Edited by Knese, A.V., Sweeney, J.L., Elsevier Science Publishers.
- Ortaçşme, V., Özkan, B. ve Karagüzel, O. (1999) *Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkının Ekonomik Değerinin Saptanması*, TÜBİTAK Proje No:25, Antalya.
- Pak, M. (2003) *Orman Kaynağından Rekreasyonel Amaçlı Yararlanmanın Ekonomik Değerinin Tahmin Edilmesi ve Bu Değer Üzerinde Etkili Olan Değişkenler Üzerine Bir Araştırma (Doğu Akdeniz ve Doğu Karadeniz Bölgesi Orman İçi Dinlenme Yeri Örneği*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Doktora Tezi, Trabzon.
- Randall, A. (1994) *A Difficulty with Travel Cost Method*, Land Economisc, 70(1), 88-96.
- Tisdell, C.A. (1991) *Economics of Environmental Conservation*. Elsevier Science Publisher, Amsterdam, Holland, 359.